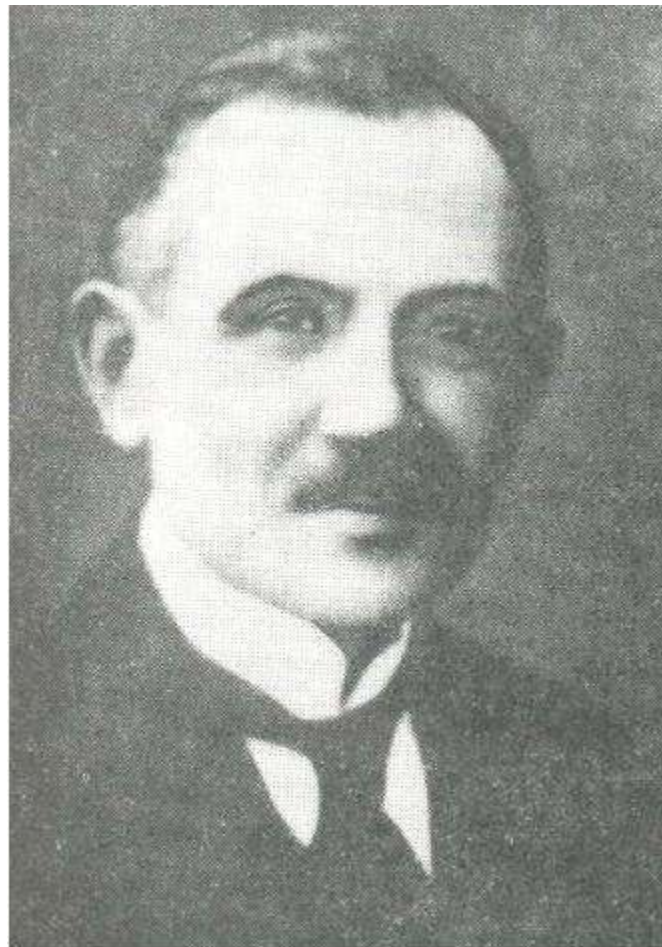

**ЗВО «Університет Короля Данила»
Бібліотека ЗВО «Університет Короля Данила»**

Творчі портрети українських композиторів

Іван Левицький

(1875–1938)

**До 150-річчя від дня народження Івана Левицького,
українського композитора, диригента і педагога.**

Віртуальна довідка

Івано-Франківськ

2025

78.071(477)

Ч - 60

Творчі портрети українських композиторів Іван Левицький (1875–1938). До 150-річчя від дня народження Івана Левицького, українського композитора, диригента і педагога. : Віртуальна довідка . Івано - Франківськ: ЗВО « Університет Короля Данила» , бібліотека, 2025 . 14 с.

16 листопада – 150 років від дня народження Івана Левицького (1875– 1938), українського композитора, хорового диригента, педагога.

ЛЕВИЦЬКИЙ Іван Омелянович (16.11.1875, с. Мала Лука, нині Гусятинського району Тернопільської області — 08.04.1938, м. Львів) — український композитор, диригент і педагог.

Іван Омелянович Левицький (1875–1938) — народився в селі Мала Лука на Тернопільщині. Він відомий своєю музичною спадщиною, яка включає твори для скрипки («Вальс», «Ноктюрн», «Українська рапсодія»), хорові твори на слова Тараса Шевченка та Івана Франка, солоспіви та обробки народних пісень. Левицький також був педагогом, викладав музику та спів у навчальних закладах Львова та Тернополя.

Іван Левицький – автор підручників з теорії музики, історії музики та гармонії, які мали, передусім, просвітницьку мету і були адресовані музикантам-аматорам. Це – «Нарис історії музики», «Популярна наука гармонії». Особливо цінною є науково-методична розвідка Івана Левицького «Про так званий тон скрипки і його умови». Праці Івана Левицького стали основоположними для української музичної освіти та мали значний вплив на розвиток національного музикознавства та формування нової української музичної школи

Вся творчість композитора була цілеспрямованою і самовідданою працею на добро української музичної культури.

Відроджуючи імена таких особистостей, як І. Левицький, ми вчимося з пошаною відноситися до рідної культури.

ЛЕВИЦЬКИЙ Іван Омелянович (16.11.1875, с. Мала Лука, нині Гусятинського району Тернопільської області — 08.04.1938, м. Львів) — український композитор, диригент і педагог.

Левицький Іван (16.11.1875 – 8.04.1938) –

український композитор, скрипаль, педагог. Народився в с. Мала Лука Скалатського повіту на Тернопільщині в родині священика – Омеляна Левицького, який працював директором у сільській народній школі. Після закінчення сільської школи навчався у Тернопільській гімназії. Розвитку музичного обдарування юнака сприяла його участь у хорі Тернопільської гімназії. Вже тоді він серйозно замислюється над тим, як отримати професійну освіту, однак через матеріальну скруту доводиться вчитися самотужки. З 1899 року Іван Левицький живе й працює в Тернополі, спочатку, як учень-помічник, а згодом на посаді судового радника.

В 1903-1910 рр. працював вчителем співу й музики в гімназії, керував учнівським струнним ансамблем, диригував Тернопільським "Бояном". В 1910 р. складає екзамени у Львові на право викладання співу та гри на скрипці у школах і вчительських семінаріях. У 1910 році склав державний екзамен на вчителя співу та музики у Львові. Працював учителем співів та музики у Тернопільській українській гімназії, був другим диригентом Тернопільського «Бояна», педагогом музики та диригентом учнівського хору в Українській жіночій семінарії Товариства «Рідна школа» у Львові.

На початку Першої світової війни Іван Левицький був мобілізований до австрійської армії, але невдовзі, через поранення, його звільнили від військової служби. Впродовж 1914-1918 рр. він поглиблював свої теоретичні знання в галузі гармонії та композиції у Відні (у Р. Штера). Також викладав спів та гру на скрипці, писав хорові твори. Після повернення у 1918 р. до Львова викладав в українській державній семінарії, де керував хором, ансамблем скрипалів, брав активну участь в організації та проведенні щорічних Шевченківських концертів. З 1921 р. одночасно працював у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка у Львові: вів клас скрипки. Учні та сучасники І. Левицького згадують, що основними рисами його характеру були внутрішнє тепло, доброта, м'який

характер. І, разом з тим, глибокі знання, вимогливість до культури виконання, до точної і вдумливої інтерпретації - саме це викликало в оточуючих велику повагу до нього. А веселу вдачу, природній гумор, задушевність І. Левицького запам'ятали всі, хто хоч раз спілкувався з ним. Ще одним штрихом до особистості митця стало те, що всю свою надзвичайно об'ємну музичну бібліотеку, яку збирав упродовж цілого життя, І. Левицький заповів Товариству ім. М. Лисенка у Львові.

Крім викладацької роботи І. Левицький береться і до komponування музики. Як згадував його учень Є. Цегельський, І. Левицький, будучи надзвичайно скромною людиною, сам жартівливо відзивався про свою творчість, «називав її «забавкою» і казав, що «смарує» [тобто, пише – М.В.] для себе». У композиторському доробку І. Левицького вокальні, хорові твори, але більшу частину творчості він приділяв саме творам для скрипки. Слід зазначити, що на той час було ще дуже мало саме української скрипкової літератури. Опираючись на класичні зразки – улюбленим композитором Левицького був Е. Гріг, а також на народнопісенні і танцювальні мелодії та ритми, Левицький пише такі п'єси для скрипки і фортепіано, як «Українська рапсодія», «Кавказ», «Балада», «Українська шумка», «Мережка», «Танок 1», «Танок 2», «Дума про Нечая» (перекладення фортепіанного твору Д. Січинського), Елегія, Пісня без слів, Романс, Ноктюрн, Балада. Частина цих скрипкових творів, зокрема «Українська рапсодія», «Дума про Нечая», виходили друком у видавництві «Музична Україна» і у наш час та входять у педагогічний і концертний репертуар скрипалів, деякі перекладені для інших інструментів – віолончелі, альту, баяна. Євген Цегельський, згадуючи свого викладача, зазначав, що «мелодика цих творів українська, стиль салонний, композиційна техніка стара», проте відчувається, що «автор любить звучанням скрипки».

На ці роки припадають перші відомі композиторські спроби: хори на слова Т. Шевченка, скрипкові твори, зокрема «Елегія» з присвятою матері. Найкраще виявився талант композитора в написанні інструментальних творів

для скрипки, які й досі використовуються як педагогічний репертуар у музичних школах.

Чудовим дарунком скрипалям є твори «Українська рапсодія», «Кавказ», «Балада», «Українська шумка», «Два українські танки». Стиль Івана Левицького збагачується новими барвами. Народнопісенні, танцювальні ритми та класичні зразки були надійною основою. Для Івана Омеляновича Левицького, як учителя співу та музики, як людини, котру все життя хвилювало музичне виховання молоді, далеко не байдужою була проблема недостатньої кількості навчальних посібників українською мовою. Незважаючи на складну справу друкування, котра вимагала немало коштів, композитор добивається розповсюдження підготовлених ним підручників: «Основи теорії музики», «Нарис історії музики», «Популярна наука гармонії», на яких виховувалося не одне покоління музикантів. Писав твори для голосу (пісні, романси), скрипки, хору (зокрема, на слова Т. Шевченка «За байраком байрак», «І небо невмите, і заспані хвилі», «По улиці вітер віє» (1914); «Тече вода в синє море» (вид 1923). В рукопису залишились підручники з хорового, а також церковного співу. тож, можливо, прийде ще час і на їх видання.

Найвідоміші скрипкові п'єси ("Вальс", "Казка", "Ноктюрн", українські танки), які згодом неодноразово видавалися у збірниках педагогічної музичної літератури як в оригіналі, так і в перекладах для інших інструментів (віолончелі, альту, баяна). Написану приблизно 1937 року сюїту «Мазепа» для скрипки і фортепіано композитор видати не встиг, вона так і залишалася в рукопису. Цей рукопису наш час віднайшов в архівах Львівської бібліотеки ім. В. Стефаника український скрипаль, багаторічний концертмейстер оркестру Варшавської філармонії, Петро Цегельський. Він виконав її разом з піаністкою Етеллою Чуприк у музеї Соломії Крушельницької у Львові та зробив запис. Планується відредагувати і видати цю сюїту.

Як виконавець, І. Левицький часто брав участь у різноманітних заходах. За спогадами сучасників, його виконанню були притаманні лірико-романтичні

риси, а до його репертуару входили твори Й.-С. Баха, Й. Брамса, Г. Венявського, П. Чайковського, Ф. Шопена, М. Лисенка, а також власні композиції.

У 1937 році митець виходить на пенсію. Останній період життя Івана Левицького - це роки тяжких фізичних страждань, упертої боротьби з хворобою.

8 квітня 1938 року Іван Омелянович помер. Поховано його у Львові на Янівському кладовищі.

Підсумовуючи таку доволі різнобічну діяльність І. Левицького – диригента, композитора, викладача, скрипаля-виконавця та організатора – треба підкреслити, що вся вона була цілеспрямованою і самовідданою працею на добро української музичної культури.

Відроджуючи імена таких особистостей, як І. Левицький, ми тим самим навчаємо молодих музикантів з пошаною відноситися до рідної культури, а заодно і даємо певні навички дослідницької роботи у галузі мистецтвознавства.

Основні твори

для скрипки — Елегія, Пісня без слів, Романс, Ноктюрн (1910-і рр.), «Українська рапсодія», «Кавказ», Балада, Укр. танки № 1, 2; для хору — «І небо невмите, і заспані хвилі», «По вулиці вітер віє» (обидва — 1914), «Тече вода в синє море», «Вітре буйний», «Іду я тихою ходою» (усі — сл. Т. Шевченка); «Я не жалуюсь на тебе, доле», «Глянь на криницю» (обидва — сл. І. Франка, віден. період); «Зелена рутонька» (сл. О. Олеся); солоспіви — «Буває, тужу за тобою» (1914, сл. Б. Лепкого), «В рідній школі» (1931, сл. В. Щурата); обробки нар. пісень; перекладення для скрипки і фортепіано, зокрема «Думи про Нечая» Д. Січинського.

Основні праці

Основи теорії музики. Л., 1921; Популярна наука гармонії. Жовква, 1929;
Про так званий тон скрипки і його умови // Боян. Дрогобич, 1930. № 4–5.

Список рекомендованої літератури:

1. Іван Левицький // Михальчишин Я. З музикою крізь життя. – Львів, 1992. – С. 115.
2. Левицький Іван (16. XI. 1875-8. IV. 1938) – український композитор, хоровий диригент і педагог // УРЕ. – 2-е вид. – К., 1981. – Т.6. – С. 89.
3. Левицький Іван (16.11.1875-1938) – композитор, педагог, хоровий диригент, скрипаль // Водяний Б. Короткий словник діячів української музичної культури. – Тернопіль, 1992. – С. 27.
4. Левицький Іван (16.11.1875-8.04.1938) // Митці України: Енциклопедичний довідник. – К., 1992. – С. 354.
5. Левицький Іван [Текст] // Визначні постаті Тернопілля : біогр. зб. / уклад. О. Бенч, В. Троян. – Київ : Дніпро, 2003. – С. 121.
6. Левицький Іван (16.11.1875-8.04.1938) // Митці України: енциклопедичний довідник. – Київ, 1992. – С. 354.
7. **Левицький Іван** // Енциклопедія українознавства / ред. В. Кубійович. – Львів, 1994. – Т.4. – С. 1267.
8. **ЛЕВИЦЬКИЙ Іван Омелянович** [Текст] // Музична Тернопільщина: бібліографічний покажчик / уклад. В. Я. Миськів; вступ. ст. О. С. Смоляка; ред. Г. Й. Жовтко. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. — С. 63—65 : фот.
9. Муха А. І. **Левицький Іван** / А. І. Муха // Композитори України та української діаспори: довідник. – К.: Муз. Україна, 2004. – С.172.
10. Медведик П. **Вони служили мистецтву** // Тернопіль: Українська гімназія в Тернополі. 1898-1944. Дод. № 3. – Тернопіль, 1992. – С. 41.

- 11.Медведик П. **Левицький Іван (16.11.1875-8.04.1938)** // Записки Наукового Товариства ім. Т. Шевченка: Праці Музикознавчої комісії. – Львів, 1993. – Т.СХХХУІ. – С. 419.
- 12.Медведик П. **Талант відданий народові** // Ровесник. – 1975. – 15 листоп.
- 13.Сидорчук Т. **Митець-просвітитель** // Музика. – 1990. – №5. – С. 27-28.
- 14.Закопець Р. Л. Вплив чеської педагогіки на становлення скрипкової школи в Галичині (XIX – початок XX століття) [Електронний ресурс] / Р. Л. Закопець // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство. – Тернопіль, 2012. - № 3. - С. 102-108. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/NZTNPUm_2012_3_19.pdf.
- 15.Михайличенко О. В. Хоровий рух та розвиток музичної освіти в західних регіонах українських земель кінця XIX –початку XX ст. [Електронний ресурс] / О. В. Михайличенко // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. пр. / Київ. нац. лінгвіст. ун-т, Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. – Київ, 2013. - № 48. - С. 130-135. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Tpkov_2013_48_32.pdf
- 16.Іван Левицький – як учитель музики. Немцова Л. О. Хорові твори на вірші Івана Франка у фокусі музикознавчої думки [Електронний ресурс] Л. О. Немцова // Мистецтвознавчі записки : зб. наук. пр. / Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. – Київ, 2013. - Вип. 23. - С. 222-226. - Режим доступу http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mz_2013_23_35.pdf

ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПРАЦІ ІВАНА ЛЕВИЦЬКОГО **«ОСНОВИ ТЕОРІЇ МУЗИКИ»**

Після закінчення Першої світової війни Іван Левицький, досвідчений львівський педагог, на прохання музичної громадськості написав ряд підручників з музично-теоретичних дисциплін, серед яких – «Основи теорії музики» та «Популярна наука гармонії». У радянський період їх існування тривалий час замовчувалося, оскільки всі викладачі повинні були орієнтуватися на праці російських, переважно московських або ленінградських, набагато рідше – українських вчених та педагогів.

У цій праці Іван Левицький узагальнив свій багаторічний досвід у викладанні музики. У структурі підручника чітко простежуються методичні засади автора. Підручник складається тільки з теоретичного матеріалу з багатьма ілюстраціями. Шістнадцять розділів свідчать про загальну дидактичну спрямованість від початкових відомостей до виконавських вказівок щодо характеру виконання музичних творів.

Цікаво, що методика викладу матеріалу інакша, ніж це було у радянських підручниках, наприклад Сергія Дрімцова, Василя Костенка та Ігоря Способіна. Теоретичні теми і пояснення музичних структур у Левицького чергуються з тематикою практичного характеру.

Після розділів, що пояснюють звук, нотне письмо, ключі, ноти, паузи, тактування і хроматичні знаки (розділи 1-5), слідує тема про голоси (розділ 6), після тем про лади, інтервали, мелізми (розділи 7-9) йдуть теми про позначення темпів, динаміки, акорди, музичні форми, типи музичного викладу, транспозицію та позначення щодо характеру виконання (розділи 10-16).

З вищенаведеної структури підручника Івана Левицького чітко простежується методична спрямованість курсу основ теорії музики на практичне закріплення здобутих теоретичних знань на заняттях зі співів, сольфеджіо та хору, які він викладав у жіночій вчительській семінарії.

Цікавим аспектом цієї праці є музична термінологія, якою послуговувався Іван Левицький. Адже у підручниках з основ теорії музики, як правило, вживаються усі основні музично-теоретичні терміни.

Праця І. Левицького мала велике значення для історії розвитку української галицької музичної культури, оскільки за цим виданням провадилося навчання не тільки музикантів-любителів, але й професіоналів. Це був найдосконаліший підручник у 20-30-их роках ХХ століття у нашому краї. Він не містив практичних завдань, тому що автор весь час їх змінював або вдосконалював. Цей підручник мав практичне спрямування. З одного боку, після викладу основних положень автор повертається до них з метою закріплення і засвоєння теоретичного матеріалу. З другого боку, його будова зумовлена зв'язками з іншими предметами, які викладав Іван Левицький, передовсім із співами та хором. Це мало своє пояснення, бо він був створений для студентів, які часто не мали початкової музичної освіти.

Іван Левицький був талановитий педагог-методист, який зумів у невеликому за обсягом навчальному посібнику створити підвалини міцних знань. Цим його підручник став провісником майбутніх посібників такого типу, як підручник «Елементарна теорія музики та сольфеджіо» киянина Гліба Виноградова, який по-своєму прийшов до подібної методики.

Блискучий та дуже досвідчений методист, Виноградов майже через 30 років викладання прийшов до висновків, що були дуже подібними до підручника Івана Левицького: слід застосовувати музично-теоретичні знання у творчій, виконавській практиці та збагачувати своє власне сприйняття музики. Відтак вивчення основ теорії музики повинно було бути насамперед спрямоване на практичне застосування здобутих музично-теоретичних знань у практичних курсах – сольфеджіо, співах, заняттях з хором та інших. Тому при формуванні курсу велике значення надається міжпредметним взаємозв'язкам.

Тим, хто сьогодні в умовах глобалізації пише нові підручники з музично-теоретичних предметів, слід враховувати не тільки російськомовні та зарубіжні підручники, а й нашу українську, зокрема галицьку, спадщину в цій галузі, у тому числі їхні термінологічні напрацювання. Передовсім підручник Івана Левицького має велике значення для історії та традицій Львівської національної музичної академії, бо саме за ним у Вищому музичному інституті імені Миколи Лисенка у Львові проводилося викладання у 20-30-их роках XX століття для студентів – майбутніх відомих діячів української культури.

Левицький І. Нарис історії музики

Автор: Іван Левицький

Опубліковано: Нью-Йорк, 1964

Сторінок: 64 с.

Видавництво:

Українське видавництво "Говерля"

"Нарис історії музики" — це праця українського музичного діяча [Івана Левицького](#), опублікована в Нью-Йорку в 1964 році видавництвом "Говерля". Книга складається з 64 сторінок і доступна у форматі PD.

Підручник з теорії музики професора музики і співу при українській державній семінарії у Львові Івана Левицького мав особливе значення для викладання та розвитку української галицької музичної культури і музикознавства в період між двома світовими війнами. Особливу увагу І. Левицький звертає у своїй праці на практику викладання теорії музики з точки зору сучасної методики викладання музично-теоретичних дисциплін.

Праця Івана Левицького з теорії музики мала значне історичне значення, оскільки стала важливим підручником для українських музичних закладів Галичини між двома світовими війнами, сприяла розвитку українського

музикознавства та музичної культури, а також зосередилася на українських музичних традиціях. Її роль полягала в наданні фундаментальної теорії музики в українській мові, що було критично для національного музичного освіти, на відміну від використання російськомовних чи польськомовних текстів.

Основні аспекти історичного значення:

- **Розвиток українського музикознавства:** Праця Левицького була важливою віхою у становленні української музичної науки, яка розвивалася у складних політичних умовах.
- **Освітня роль:** Підручник використовувався у навчальних закладах, зокрема в Українській державній семінарії вчителок у Львові, що забезпечило його широке поширення.
- **Національний аспект:** Левицький у своїй роботі приділив особливу увагу українським музичним традиціям, що сприяло їх збереженню та популяризації в освітньому процесі.
- **Переклад та адаптація:** Використання українськомовного підручника замість іноземних текстів робило музичну теорію доступнішою для ширшого кола українських студентів та музикантів

